

Lengyel András

Egy ismeretlen Dsida-levél

Az írói levelezés sajátos, többnyire lebecsült, ám mégis – mint ki-kiderül – nélkülözhetetlen forrástípus. Elsősorban az életrajz forrása, de nemcsak az; az alkotó műhelyébe is bevilágít, mindenekelőtt pedig megmutatja egy ember társadalomba való belekötöttségét, föltárja azt a kapcsolati hálót, amely őt kortársaihoz kapcsolja. A szociológia, a pszichológia és a szorosabb értelemben vett irodalomtudomány számára egyaránt becses anyaggal szolgál, s csak az értelmezőn múlik, hogy mit vesz észre benne, meglátja-e mindazt, amiről egy alkotó gesztusai öntudatlanul is vallanak. A levélírók persze különbözőek, vannak szűkszavú, rejtőzködő alkatok, s vannak önmagukat s körülményeiket bőségesen „adatóló”, úgynevezett „kitárulkozó” alkatok. A levelekben, kivált a levelek nagyobb sorozatában azonban mindenki leleplezi magát.

Magam régóta vallom, hogy az irodalomtudomány újabb keletű sterilitása, amely az absztrakt beszédmódok uralmából automatikusan következik, s amely éppen az igazi elméleti munkát teszi lehetetlenné – oldandó. Az egyik ilyen lehetőség a régóta ismert forrástípusok gyarapítása és új szempontú, összetett elemzése – ehhez azonban a mostanában lebecsült és elhanyagolt filológiai munka jogaiba való visszahelyezése elengedhetetlen. A rendszeres, anyagföltáró, filológia hozadéka pusztá elméletieskedéssel nem pótolható.

Az alábbiakban egy ismeretlen Dsida-levél közlésével erre a föltáró munkára, illetve az e munkában rejlő lehetőségekre szeretném fölhívni a figyelmet.

KOVRIK KÁROLY

1422.

*

A levél, amely most közlésre kerül, magántulajdonban van, tulajdonosa a Szegeden élő dr. Nagy Ádám numizmatikus, aki családi örökségként jutott hozzá. A levél címzettje ugyanis az ő nagyapja, *Kovrig Károly* (1888–1968), a maga idejében és körében jól ismert tordai irodalom- és művészetpártoló értelmiségi. Kenyérkereső foglalkozása szerint a helyi cementgyár tisztviselője volt, de emellett – mint Bágyoni Szabó István írja róla – „a helyi lapok (*Aranyosszék, Aranyosvidék*) munkatársa, grafikus”, s egy helyi művésztelep létesítésének szorgalmazója (Művelődés, 1982. 6. sz. 23.). A művésztelep, amelyet végül nem sikerült tető alá hoznia, a Tordai Hasadékban kapott volna helyet. Művészeti érdeklődése erősítésében alighanem az is szerepet játszott, hogy húga révén a Gross famíliával is rokonságban állott – a ma is élő neves grafikus és festőművész, Gross Arnold Gross Károlynak (sz. 1890) és Kovrig Ilonának a házasságából született. Maga Kovrig Károly elsősorban mégis úgynevezett „kultúremler” volt. Ahogy ma unokája, úgy ő is „mindent”, amiben értéket ismert föl, gyűjtött: könyvek és képek közt élt, s a gyűjteményeivel való foglalkozás adott értelmet mindennapjainak. Valószínűleg ez a minden társadalomban, de kisebbségi körülmények közt kivált oly fontos kulturális szerep volt az, amely megteremtette kapcsolatát Dsida Jenővel.

A levél szövege a következő:

Kolozsvár, 928 aug. 20.

Kedves Károly Bátyám!

Ne nehezíteljenek reám, hogy ezideig nem adtam életjelt magamról, de az volt a tervem, hogy Gyula tisztelendő urral küldök pár sort s az ő útján teljesítem kéréseidet is.

Gyula azonban legfájdalmasabb meglepetésemre nem jelentkezett, sem sürgönyileg, sem írásban, legkevésbé pedig személyesen. Ezt igen-igen sajnálom és nagyon kérlek: szíveskedjél ennek oka felől póstafordultával tájékoztatni. Kicsit aggódom is: hátha beteg?

Monostori Kamilló verseit, a Pásztortűz évfolyamát és saját fércelményeimet jelen soraimmal egyidejűleg expediáltatom utánvéttel. Hiszem, lesz annyi báreszed, hogy kiválthatod. Nekem nem lenne, sajnós...--

Könyvembe szerettem volna valami meleg, hálás dedikációt írni, de sajnós, nekem példányom nincsen, megfizetett könyvbe dedikálni pedig „elveimmel” ellenkezik. Ezért szorítokom autogrammra.

Aronka jól érzi magát, jómagam is, leszámítva egy kis kedélybetegséget. Hálásan gondolunk rátok, akik olyan kellemes két napot szereztek nekünk.

Ismét kénytelen vagyok afölött siránkozni, hogy Gyula nem adott alkalmat arra, hogy legalább mégegyszer elmondhassam neki mindezt. Most szép az idő itt s nagyon örvendenék, ha előzetes bejelentéssel lerándulnátok Kolozsvárra, -- közel van és itt is lehet ám olyan nagy szabású kirándulást csinálni, mint a mienk volt a Tordai Hasadékba.

Hogy állsz a gyufaskatulyákkal, akarom mondani az ex librisekkel?

Soraidat várom.

A Nagyságos Asszonynak hálás kézcsókom a kedves vendéglátásért, a jányoknak emlékező üdvözlöt.

Kedves Mindnyájatokkal egyetemben barátsággal és szeretettel öllelek

Jenő

A levél autográf tintairás, rajta a címzett följegyzése: *Elment: IX/5 K.* (Utólag idegen kéz, emlékeztetőül, a levél aljára rájegyezte: *Dsida Jenő.*)

Dsida Jenő (1907–1938) soraihoz nem sok magyarázat szükséges. Mint maga a levél is utal rá, ő és „Aronka”, azaz Tamási Áron két napig Tordán vendégeskedett, Kovrigéknál. A levél e vendégeskedés utóéletéhez tartozik. Dsida, az akkor pályája elején lévő fiatal

költő megküldte vendéglátójának azokat a kiadványokat, amelyeket az kért tőle. Monostori Kamilló verseskönyvét, a *Múlnak nyarak, telek* című, 1926-ban Kolozsvárott megjelent kötetet (a ma már elfelejtett Monostori az 1910-es évek közepétől kb. egy évtizedig a *Nyugatban* is publikált); a Dsida közreműködésével készülő kitűnő folyóirat, a *Pásztortűz* (előző évi?) évfolyamát és saját verskötetét, a *Leselkedő magányt* (1928). „Gyula tisztelendő úr” a helyi – tordai – pap volt, Dsida nyilván Kovrigéknál ismerte meg. (Vezetéknevét a helyi kutatás minden bizonnyal ki fogja deríteni.)

A levélben igazában csak egy mozzanat homályos. Dsida a Tordai Hasadék név mindkét kezdőbetűjét, tehát a *T* és *H* betűket aláhúzta. Ez a technikai eljárás alighanem valami, kettejük által jól érthető utalást rejt megában. Magyarázatát adni azonban egyelőre nem tudom. (Elképzelhető, hogy összefüggésben van Kovrig Károlynak a Tordai-Hasadékba tervezett, de meg nem valósult művészteleptervével.) Ami bizonyos, Dsida és Tamási megfordult a helyszínen.

Összegzésként elmondható: a levél mint Dsida-adalék, s mint egy „névtelen” tordai kultúremlék emlékének földidézője, becses dokumentum.